

Ең цифрланған мемлекеттер рейтингінде Дания, Оңтүстік Корея, Эстония, Финляндия, Австралия, Швеция, Ұлыбритания, Жаңа Зеландия, АҚШ және Нидерланды көш бастап тұр. Қазақстан 29-шы орынға жайғасты, бұл ретте ТМД елдері арасында бірінші орынға ие болды.

Ипотекалық қарыз алу процесін цифрландыру деңгейін түсіну үшін жоғарыда аталған елдерде диджитализация бойынша үздік банктер зерттелді. Ипотека алудың келесі кезеңдері қаралып, сыналды: өтінім – алдын ала мақұлдау – тұрғын үйді бағалау – шешім – мәмілені рәсімдеу – құжаттарға қол қою – кепілді тіркеу – қазіргі уақытта беру – кейінгі қызмет көрсету. Талдау көрсеткендей, халықаралық мысалдарда гибридіті схема қолданылады – онлайн процестер офлайн режимімен біріктірілген кездегі схема.

Қазақстандық цифрлық ипотекада сатып алу-сату шартына қол қою үшін нотариуспен кездесу қажет болғаннан басқа барлық кезеңдер цифрландырылған. Мұны Қазақстан заңнамасына сәйкес қашықтан жасауға болмайды. Бірақ соңғы қадаммен де ипотеканы рәсімдеу бір күнді алады. Қағаз құжаттар талап етілмейді-жүйенің өзі оларды мемлекеттік базалардан жинайды, жылжымайтын мүлікті бағалау онлайн жүргізіледі, кепіл қашықтан тіркеледі, ал электрондық-цифрлық қолтаңбаны осы процесте шығаруға болады.

Әдебиеттер тізімі

1. <https://digitalkz.kz/o-programme/>, «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы туралы.
2. Карпович О.Г., Карипов Б.Н., Ногмова А.Ш. Қазақстанның цифрлық экономикасының дамуы. Посткеңестік кеңістіктегі мәселелер. - Алм., ҚазҰУ хабаршысы, 2020.
3. <https://bankffin.kz/ipoteka/>, Freedom Finance Bank ресми статистикасы.

Банк саласындағы цифрландыру үрдісінің қазіргі жағдайы

Л.С. Комекбаева¹, Е.Т. Акбаев², Д.Е. Тусупова³

¹Қаржы кафедрасының профессоры, э.ғ.к., ²Қаржы кафедрасының профессоры, э.ғ.к.,

³Қаржы мамандығы бойынша 1 курс магистранты

l.komekbaeva@mail.ru, erbolsyn.2011@mail.ru, diana8_98@mail.ru

^{1,2,3} академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Бұл мақалада «Банк саласындағы цифрландыру» ұғымы қарастырылады, сонымен қатар қазіргі уақытта екінші деңгейлі банктердің цифрландыру үрдісі бойынша атқарып жатқан қызметтері ескерілген. Қазақстан Республикасы банк жүйесін ақпараттандыру жұмыстарына сараптама жүргізілген.

Түйінді сөздер: цифрландыру, цифрландыру көздері, цифрлық технологиялар, веб-экономика, автоматтандыру, интернет-банкинг.

Бүгінгі таңда банктік қана емес, кез — келген сала үшін негізгі үрдіс - бұл цифрландыру. Бұл ретте екі ұғымды қарастырған жөн: яғни, автоматтандыру мен цифрландырудың арасындағы айырмашылықты барлығы бірдей нақты мағынаны білдіре бермейді. Автоматтандыру - бұл жаңа технологияларды енгізу арқылы қол еңбегін жеңілдету, бірақ қол еңбегі әлі де қалады. Автоматтандырудың жарқын мысалы - конвейер: адам әлі де құрастыру кезінде станоктардағы басқара алады. Ал цифрландыру адамды белгілі бір бизнес-үрдістен толығымен алып тастауды көздейді.

Мысалы, кез келген адам таксиді бағдарлама арқылы шақырдыңыз, көлікке отырдыңыз, жету керек жерді көрсетіп, шығып, есіктен қағып, әрі қарай жүрдіңіз. Сіз қалтаңыздан әмиян

немесе банк картасын алған жоқсыз. Такси қызметін көрсетуші тұлға ұялы телефондағы қосымша сіз үшін маршруттың ұзақтығын есептеді, тарифті анықтады және сол қызметті ұсынған компанияның орналасқан жерне сіздің шотыңыздан қажетті соманы есептен шығару операциясын автоматты түрде қалыптастырды. Бұл кезең немесе құбылыс цифрландыру деп аталады.

Бұл үрдісті бүгінгі таңда тек банк секторында ғана көріп отырған жоқпыз, өйткені барлық экономика саласы цифрлық экономика ғасырына аяқ басты. Тоңазытқыш азық-түлік қорын толықтыруға автоматты түрде тапсырыс бере алатындығы жаңалық емес. Тапсырысты төлеу операциясы бойынша сол тоңазытқышта орналасқан арнайы бағдарлама жасай алады, бұл тек басқа қосымшада жасалынады. Бұл кезеңді - тұрмыстық деңгейдегі цифрландыру деп айтуға болады.

Егер негізгі үрдіс болашақта — цифрландыру болса, онда екінші деңгейлі банктердің барлығы, ең алдымен, цифрлық болып табылады. Бұл дегеніміз, біріншіден, банк көптеген транзакцияларды өңдей алады, өйткені цифрландыруға байланысты барлық операциялар, тіпті ең кішкентайлары да қолма-қол ақшасыз ұшаққа түседі және бүгінде барлық банктер нақты уақыт режимінде өңдеуге дайын емес үлкен, экспоненциалды түрде өсіп келе жатқан транзакциялар ағыны қалыптасады.

Екіншіден, болашақ банкі өзінің әрбір клиентінің сандық портретін қалыптастыратын болады. Бұл цифрландыру бағдарламасы бойынша әрбір банк өзінің өнімін ұсынады. Кейбіреулер үшін бұл ең төменгі комиссиямен ақшалай есеп айырысу, ал біреу үшін арнайы шарттармен несие беру болады. Банк жеке тұлғалар жасаған тұрақты операцияларды өз мойнына алуы мүмкін.

Бүгінгі таңда банктердегі цифрландыру жұмыстарының басты мәселелері қандай, ол үшін осы сұрақтың жауабын зерттейік.

Қазіргі жағдайда банктер әрбір жаңа міндетті жаңа IT-өнімнің көмегімен шешуге тырысты. Мұндай өнімдер көп пайда болды және олардың арасында өзара әрекеттесуді ұйымдастыру қажет болды. Деректер кешені мен қызмет кешендері арасында көптеген басқа байланыстар пайда болды. Сондықтан ақпараттың барлығын жинақтау және сақтау тәуекелдің болуына септігін тигізеді. Сондықтан бұл үдеріс өзгеруі мүмкін. Сонымен қатар, мұның бәрі моральдық және сәулеттік тұрғыдан банктегі жаңалықтар орталығындағы — транзакциялық жүктеменің өсіп келе жатқан көлемін растайды. Бұл барлық деректер бойынша арнайы бас кітапқа негізделген. Оны өзгерту, шын мәнінде, бәрін өзгерту керек дегенді білдіреді. Бұл бүгінде банктер үшін негізгі сын-тегеуріндердің бірі болып табылады.

Әрине, банктер бұл мәселелерді шешуге тырысуда. Кейбіреулер тіпті өздерінің Core жүйесін жазуға тырысады, өз даму жолында қозғалады, сараптама беруге шығады. Кейбір шет елдік басылымдарға сүйенсек мынадай ақпарат жинауға болады. Монолитті жүйені бизнес бағыттары бойынша бөлшектеуге, бір бөлігін корпоративтік клиенттерге қызмет көрсету үшін, екіншісін бөлшек сауда үшін бөлуге тырысады.

Ал банк саласындағы қызметкерлер транзакциялық Core жүйесі деп санайды және монолитті болуы керек. Өйткені, бүгінде танымал микросервистерде оны құру мүмкін емес, өйткені бұл жүйе, ең алдымен, транзакциялық компонентті білдіреді. Сіз клиент туралы, оның шоттары туралы барлық ақпаратты көріп, барлығын нақты уақытта көруіңіз керек.

Яғни, мұндай жүйе бастапқыда үлкен көлемдегі деректермен жұмыс істеу, үлкен онлайн-жүктемемен жұмыс істеу үшін жобалануы тиіс. Әрине, ол заманауи техникалық талаптарға сай болуы керек: экспоненциалды жағдайда банкті шектемеу үшін кластерлік құрылымдарда жұмыс істей білу

Цифрлық өнімдер мен шешімдер қаржы қызметтерін тез әрі ыңғайлы алуға көмектеседі, қолжетімді және қолдануға оңай сервистер қаржы институттарының ажырамас бөлігіне

айналады. Жақын арада екінші деңгейлі банк қызметтерін қашықтықтан және биометриялық технологияларды пайдалана отырып алуға болады.

Статистикалық мәліметтерге сүйенсек, қазіргі таңда Қазақстанда клиенттерге қашықтықтан банктік қызмет көрсету — интернет-банкинг, мобильді банктік қосымшалар қызметі қарқынды дамып келеді, олар арқылы төлемдерді қашықтан жүргізуге, Қызметтерді төлеуге және банктердің сұранысқа ие өзге де өнімдеріне қол жеткізуге болады. Бұл жүйелерде 11 млн-нан астам пайдаланушы тіркелген, олардың шамамен 45%-ы операцияларды тұрақты жүргізеді. Интернет және мобильді банкинг жүйелері арқылы жасалатын операциялардың көлемі қазірдің өзінде POS-терминалдар арқылы жасалатын қолма-қол ақшасыз төлемдердің көлемінен асып түседі. Күн сайын елімізде цифрлық банкинг жүйесі арқылы халықтың шамамен 7 млрд. теңге сомасына 400 мыңнан астам қолма-қол ақшасыз транзакциялары жүргізіледі.

Қазақстанда белсенді қолданылатын тағы бір технология-мобильді қаржылық сервистер. Бұл бағытты дамыту үшін Ұлттық Банк, Үкімет және екінші деңгейдегі банктер белсенді түрде бірігіп жұмыс атқаруда. Мысалы, Ұлттық Банк қызметкерлерінің айтуынша жаңа буын платформасын құру мәселесі қаралып жатқанын айтты: төлемдерді нақты уақытта мобильді құрылғыны, оның ішінде азаматтар арасындағы ұялы телефон нөмірі (P2P-аударымдар) бойынша жүргізуге болады.

Мұндай қызметтің артықшылықтарын пайдаланушылар да, қаржы институттары да бағалайды. Біріншісі ыңғайлы және жылдам төлем әдісін алады, екіншісі қымбат физикалық инфрақұрылымды үнемдей алады.

Аталған технологияны арқасында төлемдер QR-кодтардың көмегімен жүзеге асырылады, яғни дүкендердегі POS-терминалдардың орнына QR-код түр қолданылады.

Жалпы қазақстандықтар қолма-қол ақшамен есеп айырыса бастады: бір жыл ішінде қолма-қол ақшасыз төлемдердің өсуі 70%-ды құрады. Соның нәтижесінде электрондық ақшаның танымалдығы артып келеді.

Банк жүйесіндегі цифрландыру жүйесі қазіргі таңда қандай оңтайлы нәтиже бергендігін келесі тұжырымдамадан айтуға болады.

Коммерциялық банктер бірнеше жылдан бері цифрлық трансформация үрдісінде. Осы уақыт ішінде технологияға айтарлықтай сома инвестицияланды, клиенттер жаңа өнімдерді, коммуникациялардың сапасы мен қызмет көрсету деңгейін жоғарылатты. Әлемді жаулап алған COVID-19 пандемиясы кезінде банктердің белсенділігін басып озды және оларға құрмет көрсету керек, нарыққа қатысушылардың көпшілігі цифрландырудың артықшылықтарын іс жүзінде жүзеге асыру мүмкіндігін сәтті пайдаланды.

Клиенттердің сандық қаржы қызметтерін пайдалануға дайындығы-банктердің есебінде ғана емес. Адамдар сан алуан түрлі бизнестермен өзара әрекеттесу арқылы өмірдің өзгеруі туралы білді. Осылайша жаңа клиенттік тәжірибе қалыптасты, енді клиенттер банктерден олардың цифрға деген ұмтылысын қолдайтындарын күтуде.

Бірақ банктердің өзі клиенттік тәжірибені одан да көп нәрсеге айналдыратын кез келді. Олар бұл санды клиенттермен жұмысты жақсарту үшін ғана емес, сонымен қатар өздерінің қайта құрылуы үшін де қолдануы керек. Цифрлық бизнес-тәжірибені жүзеге асыру әсіресе өзекті. Банктер тәуекелге барады: олар цифрландырудың арқасында өздерінің жеке басын жоғалтуы мүмкін. Ал Business Experience өнімдердегі және қызмет көрсету деңгейіндегі айырмашылық шамалы болған кезде өз бетіңізді сақтауға көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі

1. <https://digital.kz/o-programme/> «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы туралы.
2. Ж.Мусрепова Почему банкам стоит активизировать цифровое развитие. // Капитал Центр деловой информации

3. Ежегодный форум «Digital Almaty»: как прошло обсуждение вопросов цифровой трансформации на уровне глав правительств // Источник: <https://primeminister.kz/> 05.02.2021 г.

Цифровизация экономики: развитие системы электронных денег в Республике Казахстан

Л.С. Комекбаева¹, Н.А. Лисова²

¹к.э.н., профессор кафедры «Финансы», ²к.э.н., ассоциированный профессор кафедры «Финансы»

l.komekbaeva@mail.ru, Lisova_n@inbox.ru

^{1, 2} Карагандинский университет имени академика Е.А. Букетова, г. Караганда

Аннотация: Электронные деньги – одна из финансовых технологий, которая активно развивается в Казахстане. В статье рассматривается сущность электронных денег, анализируются их преимущества и недостатки по сравнению с традиционными финансовыми системами, анализируются мероприятия по введению электронных денег Национальным банком РК.

Ключевые слова: традиционная финансовая система, электронные деньги, фиатные и нефитные деньги, смарт-карта, сетевой ресурс, е-тенге

Традиционная финансовая система, получившая свое развитие во всех странах мира, вступила в фазу активного совершенствования и трансформации. Это развитие, по большому счету, не прекращается с момента появления первых банковских долговых обязательств в конце XIX века, но темпы изменений в последнее время настолько выросли, что мы подчас не в состоянии следить за появлением новых финансовых инструментов.

Пандемия коронавируса и массовый карантин в настоящее время способствовали становлению безналичных платежей сверхактуальными и популярными. Поэтому понятно, что в таких условиях повысился и интерес национальных банков к цифровым валютам. Национальный банк РК сейчас работает над совершенствованием электронного тенге. Пока наш финансовый сектор обсуждает запуск, другие страны мира уже вовсю экспериментируют с национальными цифровыми валютами. По мнению экономистов, оцифрованные деньги станут настоящим спасением в вопросе прозрачности, выполняя определенные функции. Считается, что они обеспечат прозрачность при формировании и распределении государственного бюджета, усилят борьбу с коррупцией, будут способствовать проведению цифрового контроля и отслеживанию расходования целевых средств, выделенных государством на те или иные цели, и станут дополнительным платежным инструментом.

«Создание национальной цифровой валюты требует предварительного изучения влияния на денежно-кредитную политику, выбора и тестирования технологии, создания инфраструктуры повсеместного приема цифровой валюты, законодательного обеспечения ее использования и так далее», – сообщили в Национальном банке РК [1].

Что из себя представляют электронные деньги, и каковы их преимущества и недостатки по сравнению с традиционной финансовой системой? Представляется, что неправильным приводить принципы работы электронных денег, не имея четкого представления о том, что именно следует понимать под термином «электронные деньги». В силу отсутствия единой принятой в мире дефиниции этого термина выделяют различные определения, но я бы